

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра акушерства та гінекології №2

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Клінічне медсестринство в акушерстві» (к/в)
(назва навчальної дисципліни)

навчальний рік 2020-2021

галузь знань 22 Охорона здоров'я
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 223 Медсестринство (2 р.н., заочна форма навчання)
(шифр і назва спеціальності)

курс I

Силабус навчальної дисципліни
затверджена на засіданні кафедри
акушерства та гінекології №2

Схвалено методичною комісією ХНМУ з
проблем професійної підготовки хірургічного
профілю

(підпис)

Протокол від
“ 27 ” серпня 2020 року № 5

Протокол від
“ 28 ” серпня 2020 року №

Завідувач кафедри
(підпис) професор В.В.Лазуренко
(прізвище та ініціали)

Голова
(підпис) професор В.О.Сипливий
(прізвище та ініціали)

“ 27 ” серпня 2020 року

“ 28 ” серпня 2020 року

1. Дані про викладача, що викладає дисципліну

Прізвище, ім'я по батькові викладача	Черепова В.І.
Контактний тел.	0679110475
Е-mail:	vi.cherepova@knu.edu.ua
Розклад занять	Згідно розкладу 2020-2021 н.р.
Консультації	За попередньою домовленістю

ВСТУП

Силабус навчальної дисципліни “Клінічне медсестринство в акушерстві” складений відповідно до Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт) Другий (магістерський) рівень рівня галузі знань 22 Охорона здоров'я, спеціальності 223 «Медсестринство»

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Обсяг навчального навантаження описаний у кредитах ECTS, які зараховуються студентам при успішному засвоєнні ними відповідних розділів акушерства та гінекології. Видами навчальної діяльності студентів згідно з навчальним планом є: лекції, практичні заняття, самостійна робота. Перелік критеріїв надання акушерської-гінекологічної допомоги регламентується відповідними протоколами за спеціальність «акушерство і гінекологія» МОЗ України.

Предметом вивчення навчальної дисципліни на 1 курсі є акушерство.

Міждисциплінарні зв'язки: акушерство базується на знаннях, отриманих студентами при вивченні медичної біології, нормальної та патологічної анатомії, нормальної та патологічної фізіології, гістології та ембріології, мікробіології, фармакології, клінічної генетики, внутрішніх професійних та інфекційних хвороб, хірургічних хвороб, гігієни, соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я й інтегрується з цими дисциплінами.

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни “Клінічне медсестринство в акушерстві» підготовка фахівця спеціальності «Медсестринство» до організації та управління роботою структурних медсестринських підрозділів, виконання всіх видів діяльності та втручань, передбачених кваліфікаційними характеристиками фахівців в галузі «акушерство та гінекологія».

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни “Клінічне медсестринство в акушерстві та гінекології», є

- Оволодіння знаннями з питань акушерства; профілактики, діагностики та лікування захворювань жінки на індивідуальному, родинному та популяційному рівнях для здійснення професійної діяльності фахівців спеціальності «Медсестринство».
- Вивчення методів, методик та технологій: анамнестичні, клінічні, лабораторні, інструментальні методи провадження діагностичного процесу, визначення провідних симптомів та синдромів, визначення медсестринського діагнозу; організація догляду та опіки за пацієнтами; технології діагностики, лікування та профілактики, управління та організації роботи в акушерстві.
- Застосування і використання маніпуляційної техніки; найпоширеніших сучасних діагностичних, лікувальних та інших пристроїв, предметів та приладів для проведення фахової діяльності.

1.3 Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє дисципліна (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у Стандарті).

Згідно з вимогами стандарту дисципліна забезпечує набуття студентами **компетентностей:**

– *інтегральна:*

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері медсестринства або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

– *загальні:*

ЗК 01. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 02. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

- ЗК 03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу
- ЗК 04. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях
- ЗК 05. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності
- ЗК 06. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово
- ЗК 07. Здатність спілкуватися іноземною мовою
- ЗК 08. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій
- ЗК 09. Визначеність і наполегливість щодо поставлених завдань і взятих обов'язків
- ЗК 10. Здатність приймати обґрунтовані рішення
- ЗК 11. Здатність працювати в команді
- ЗК 12. Навички міжособистісної взаємодії
- ЗК 13. Здатність діяти на основі етичних міркувань

– спеціальні (фахові, предметні):

- СК 01. Здатність застосовувати професійні та правові стандарти в повсякденній професійній практиці.
- СК 02. Здатність розпізнавати й інтерпретувати ознаки здоров'я і його змін, хвороби чи інвалідності (оцінка/діагноз), обмежень можливості повноцінної життєдіяльності і визначати проблеми пацієнтів при різних захворюваннях та станах.
- СК 03. Здатність задовольнити потреби пацієнта/клієнта протягом різних періодів усього життя (включаючи процес вмирання) шляхом планування, допомоги і виконання медсестринських втручань, оцінки та корекції індивідуальних планів догляду, створених у співпраці з пацієнтом/клієнтом, особами, що доглядають, членами сім'ї та іншими медичними і соціальними працівниками.
- СК 04. Застосовування професійних навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій для забезпечення пацієнтові/клієнтові гідного ставлення, приватності/інтимності/, конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки.
- СК 05. Здатність ефективно застосовувати сукупність медсестринських навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій для забезпечення догляду на основі холистичного (цілісного) підходу, враховуючи задоволення потреб пацієнта у комфорті, харчуванні, особистій гігієні та здатності особи задовольняти свої щоденні потреби.
- СК 06. Здатність ефективно застосовувати сукупність професійних навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій при оцінці функціонального стану пацієнтів/клієнтів, підготовці їх до діагностичних досліджень та заборі біологічного матеріалу для лабораторних досліджень.
- СК 07. Збереження власного здоров'я фахівця при здійсненні догляду, виконанні маніпуляцій та процедур, при переміщенні і транспортуванні пацієнта/клієнта.
- СК 08. Профілактична діяльність медичної сестри, направлена на збереження і зміцнення здоров'я, попередження захворювань й інформування та навчання пацієнта та членів його родини.
- СК 10. Здатність до організації надання медичної допомоги за принципом сімейної медицини.
- СК 11. Здатність проводити медичну та соціальну реабілітацію з метою відновлення здоров'я населення.
- СК 12. Здатність орієнтуватися у визначенні групової належності лікарських засобів, особливостях їх фармакокінетики та фармакодинаміки.
- СК 13. Здатність виявляти зв'язок клінічних проявів захворювань з результатами додаткових методів дослідження.
- СК 14. Здатність організовувати та надавати невідкладну допомогу при різних гострих станах.
- СК 16. Здатність організовувати та управляти відповідним структурним підрозділом (лідерство та менеджмент).

Деталізація компетентностей відповідно до дескрипторів НРК у формі «Матриці компетентностей».

Матриця компетентностей

<i>Класифікація компетентності за НРК</i>	<i>Знання</i>	<i>Уміння</i>	<i>Комунікація</i>	<i>Автономія та відповідальність</i>
Загальні компетентності				
1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Знати свої права та обов'язки як члена суспільства; розуміти значення верховенства права, прав і свобод людини і громадянина для формування особистості у вільному демократичному суспільстві.	Вміти застосовувати знання громадських прав та обов'язків з метою відстоювання національних, професійних та особистих інтересів.	На основі розуміння цінностей демократичного громадянського суспільства, сприяння верховенству права, становленню прав і свобод людини і громадянина в Україні.	Вміти відстоювати свої права вільного громадянина у демократичному суспільстві.
2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.	Знати значення збереження моральних, культурних, наукових цінностей та досягнень для формування і розвитку повноцінного суспільства.	Вміти використовувати розуміння предметної області для розвитку суспільства, техніки і технологій.	Здатність донести власні переконання щодо значення збереження та примноження досягнень суспільства та здоровий спосіб життя.	Вміти оцінити цінність досягнень суспільства та використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.
3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу	Знати особливості пізнавальної діяльності людини, спрямованої на розкриття загальних, істотних зв'язків і відношень речей на достатньому рівні.	Вміти пізнавати нові зв'язки й відношення об'єктів, розширяти і поглиблювати свої знання про них; аналізувати і з'ясувати утворені поняття шляхом суджень, міркувань, умовиводів.	Набути комунікативного досвіду в процесі адекватного сприйняття і розуміння у повідомлень.	Вміти створювати власне монологічне висловлювання відповідно до отриманої інформації.
4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях	Мати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання.	Вміти розв'язувати складні задачі і проблеми, які виникають у професійній діяльності.	Зрозуміле і недвозначне донесення власних висновків, знань та пояснень, що їх обґрунтовують, до фахівців та нефаківців.	Відповідати за прийняття рішень у складних умовах
5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності	Мати глибокі знання із структури професійної діяльності.	Вміти здійснювати професійну діяльність, що потребує постійного оновлення та інтеграції знань.	Здатність ефективно формувати комунікаційну стратегію у професійній діяльності	Нести відповідальність за професійний розвиток, здатність до подальшого професійного навчання з високим рівнем автономності.

6. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово	Мати досконалі знання державної мови	Вміти застосовувати знання державної мови, як усно так і письмово	Використовувати при фаховому та діловому спілкуванні та при підготовці документів державну мову.	Нести відповідальність за вільне володіння державною мовою, за розвиток професійних знань.
7. Здатність спілкуватися іноземною мовою	Мати базові знання іноземної мови	Вміти спілкуватись іноземною мовою.	Використовувати іноземну мову у професійній діяльності	Нести відповідальність, за розвиток професійних знань з використанням іноземної мови.
8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій	Мати глибокі знання в галузі інформаційних і комунікаційних технологій, що застосовуються у професійній діяльності	Вміти використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній галузі, що потребує оновлення та інтеграції знань.	Використовувати інформаційні та комунікаційні технології у професійній діяльності	Нести відповідальність за розвиток професійних знань та умінь.
9. Визначеність і результативність щодо поставлених завдань і взятих обов'язків	Знати обов'язки та шляхи виконання поставлених завдань	Вміти визначати мету та бути наполегливим та сумлінним при виконанні обов'язків	Встановлювати особистісні зв'язки для ефективного виконання завдань та обов'язків	Відповідати за якісне виконання поставлених завдань
10. Здатність приймати обґрунтовані рішення	Знати тактики та стратегії спілкування, закони та способи комунікативної поведінки	Вміти приймати обґрунтоване рішення, обирати способи та стратегії спілкування для забезпечення ефективної командної роботи	Використовувати стратегії спілкування та навички міжособистісної взаємодії	Нести відповідальність за вибір та тактику (способу) комунікації
11. Здатність працювати в команді	Знати тактики та стратегії спілкування, закони та способи комунікативної поведінки.	Вміти обирати способи та стратегії спілкування для забезпечення ефективної командної роботи	Використовувати стратегії спілкування	Нести відповідальність за вибір та тактику (способу) комунікації
12. Навички міжособистісної взаємодії	Знати закони та способи міжособистісної взаємодії	Вміти обирати способи та стратегії спілкування для міжособистісної взаємодії	Використовувати навички міжособистісної взаємодії	Нести відповідальність за вибір та тактику (способу) комунікації
13. Здатність діяти на основі етичних міркувань	Знати основи етики та деонтології	Вміти застосовувати етичні та деонтологічні норми і принципи у професійній діяльності	Здатність донести до пацієнтів, членів їх родин, колег свою професійну позицію	Нести відповідальність щодо виконання етичних та деонтологічних норм і принципів у професійній діяльності
Спеціальні (фахові) компетентності				
1. Здатність застосовувати професійні та правові стандарти в повсякденній медсестринській практиці	Мати спеціальні знання про професійні стандарти надання медичної допомоги медичними сестрами та про основні законодавчі та правові документи, які регламентують роботу медичних сестер.	Вміти застосовувати професійні стандарти надання медичної допомоги в повсякденній практиці. Вміти дотримуватись вимог медичного та правового законодавства в роботі медичної сестри.	Здатність аргументувати свою професійну діяльність по відношенню до пацієнтів, їх оточення, колег з точки зору професійних та правових стандартів	Постійно вдосконалювати свої навички та створювати локальні протоколи діяльності, виходячи з діючих стандартів та нормативної бази МОЗ України

<p>2. Здатність розпізнавати й претувати ознаки здоров'я і його змін, хвороби чи інвалідності (оцінка/діагноз), обмежень можливості повноцінної життєдіяльності і визначати проблеми пацієнтів при різних захворюваннях та станах</p>	<p>Мати спеціальні знання про ну, її органи та системи, знати методики та стандартні схеми опитування та фізикального обстеження пацієнта.</p>	<p>Вміти провести бесіду з нтом (у т.ч з дитиною), на підставі алгоритмів та стандартів, використовуючи стандартні методики провести фізикальне обстеження пацієнта. Вміти обстежити психомоторний та фізичний розвиток дитини Вміти оцінити стан здоров'я людини (у т.ч. дитини).</p>	<p>Ефективно формувати комунікаційну стратегію при спілкуванні з пацієнтом. ити інформацію про стан здоров'я людини, дитини або внутрішньоутробний розвиток плоду до відповідної медичної документації</p>	<p>Нести відповідальність за якісний збір інформації на підставі співбесіди, опитування, огляду, пальпації, перкусії, аускультативні органів та систем та за своєчасне оцінювання стану здоров'я людини, психомоторного та фізичного розвитку дитини, ішньоутробного розвитку плоду та за прийняття відповідних дій</p>
<p>3. Задоволення потреб пацієнта/клієнта протягом різних періодів усього життя (включаючи процес вмирання) шляхом планування, допомоги і виконання медсестринських втручань, оцінки та корекції індивідуальних планів догляду, створених у співпраці з пацієнтом/клієнтом, особами, що доглядають, членами сім'ї та іншими медичними і соціальними працівниками</p>	<p>Мати спеціальні знання про потреби пацієнта/клієнта у різні періоди життя (включаючи процес вмирання).</p>	<p>Вміти планувати та надавати медсестринську допомогу пацієнтам/клієнтам у різні періоди життя (включаючи процес вмирання). Вміти виконувати мед сестринські втручання, враховуючи особливості різних періодів життя. Вміти оцінювати та коректувати індивідуальні плани догляду за пацієнтом/клієнтом в різні вікові періоди. Вміти співпрацювати з особами, що доглядають за пацієнтом/клієнтом, членами сім'ї та іншими медичними і соціальними працівниками в процесі вмирання пацієнта.</p>	<p>Здатність комунікувати з різними людьми, дотичними до догляду та опіки над пацієнтами/клієнтами; створювати сприятливий мікроклімат при здійсненні мед сестринських втручань</p>	<p>Нести відповідальність за своєчасність та правильність виконання самостійних медсестринських втручань</p>
<p>4. Застосовування медсестринських навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій для забезпечення пацієнтові/клієнтові гідного ставлення, приватності/інтимності/, конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки</p>	<p>Мати спеціальні знання про гідне ставлення до пацієнта/клієнта, вимоги щодо забезпечення приватності/інтимності/, конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки.</p>	<p>Вміти забезпечувати пацієнту/клієнту при виконанні медсестринських втручань та дій приватність/інтимність /, конфіденційність, захист його прав. Вміти задовольняти фізичні, психологічні та духовні потреби пацієнта/клієнта на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки.</p>	<p>Підтримувати конфіденційність, захист прав пацієнта/клієнта при задоволенні його потреб, при цьому звертаючи увагу оточення на дотримання цих вимог</p>	<p>Самостійне і відповідальне виконання доручених мед сестринських втручань з дотриманням конфіденційності та прав пацієнта/клієнта</p>

<p>5. Здатність ефективно застосовувати сукупність медсестринських навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій для забезпечення догляду на основі холистичного (цілісного) підходу, враховуючи задоволення потреб пацієнта у комфорті, харчуванні, особистій гігієні та здатності особи задовольняти свої щоденні потреби</p>	<p>Мати спеціальних знання про людину, її органи та системи; алгоритми та стандартні схеми призначення харчування при лікуванні захворювань (за списком 2)</p>	<p>Вміти визначати, на підставі попереднього та клінічного діагнозу, характер харчування при лікуванні захворювань (за списком 2); забезпечувати руховий режим та особисту гігієну</p>	<p>Формувати та донести до пацієнта, фахівців висновки щодо харчування при лікуванні захворювання (за списком 2); залучати оточення пацієнта до задоволення гігієнічних та фізіологічних потреб</p>	<p>Нести відповідальність за обґрунтованість визначення харчування при лікуванні захворювання (за списком 2), за своєчасність та акуратність виконання гігієнічних і фізіологічних процедур</p>
<p>6. Здатність ефективно застосовувати сукупність медсестринських навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій при оцінці функціонального стану пацієнтів/клієнтів, підготовці їх до діагностичних досліджень та заборі біологічного матеріалу для лабораторних досліджень</p>	<p>Мати спеціальні знання про людину, її органи та системи, артні методики проведення лабораторних та інструментальних досліджень (за списком 4).</p>	<p>Вміти аналізувати результати лабораторних та інструментальних досліджень та на їх підставі оцінити інформацію щодо діагнозу хворого</p>	<p>Формувати та донести до пацієнта та медичних працівників висновки щодо необхідного переліку лабораторних та інструментальних досліджень</p>	<p>Нести відповідальність за обґрунтованість результатів лабораторних та інструментальних досліджень</p>
<p>7. Збереження власного здоров'я фахівця при здійсненні догляду, виконанні маніпуляцій та процедур, при переміщенні і транспортуванні пацієнта/клієнта</p>	<p>Мати спеціальні знання про правила асептики, антисептики та інфекційної безпеки, при здійсненні догляду, виконанні маніпуляцій та процедур, при переміщенні та транспортуванні пацієнта/клієнта.</p>	<p>Вміти дотримуватись правил асептики, антисептики та інфекційної безпеки при здійсненні догляду за пацієнтом, виконанні маніпуляцій та процедур, при різних видах переміщення та транспортування пацієнта/клієнта.</p>	<p>Здатність комунікативно залучати оточення пацієнта/клієнта, медичних працівників для вирішення завдань інфекційної безпеки, здійснення його переміщення та транспортування</p>	<p>Нести персональну відповідальність за дотримання інфекційної безпеки в закладі охорони здоров'я, домашніх умовах, за безпечне переміщення та транспортування пацієнта/клієнта</p>
<p>8. Профілактична діяльність медичної сестри, направлена на збереження і зміцнення здоров'я, попередження захворювань й інформування та навчання пацієнта та членів його родини</p>	<p>Мати спеціальні знання про стандарти якості надання медичної допомоги медичними сестрами, методи профілактики різних захворювань, об'єм і методи інформування та навчання пацієнта та членів його родини при різних захворюваннях.</p>	<p>Вміти проводити профілактичні заходи, спрямовані на збереження і зміцнення здоров'я пацієнта та профілактику захворювань. Вміти інформувати пацієнта про ці заходи та ефективно навчати пацієнта і членів його родини принципам здорового способу життя та профілактики різних захворювань.</p>	<p>Залучення до даного виду діяльності компетентних фахівців профілактичної медицини, забезпечення навчання пацієнта та його оточення методам запобігання поширення хвороб, заходам реабілітації</p>	<p>Вміти самостійно виконувати плани попередження захворювань та відповідати за їх якість та своєчасність</p>

<p>9. Здатність здійснювати ізацію, впровадження та контроль медсестринського процесу в паліативній та хоспісній допомозі</p>	<p>Знати структуру, завдання, типи роботи хоспісу, як медико-соціального закладу паліативної допомоги; концепції і принципи паліативної та хоспісної медичної допомоги; характеристики больових синдромів, принципи лікування, загальне знеболення; уніфіковані клінічні протоколи надання медичної допомоги тяжкохворим та агонуючим; психологічні, етичні, соціальні та релігійні аспекти паліативної медицини.</p>	<p>Вміти планувати і здійснювати догляд за пацієнтами, використовувати стандарти та протоколи медсестринської діяльності; виявляти дійсні проблеми; забезпечувати лікувально-охоронний та санітарно-епідемічний режим в хоспісах; володіти принципами лікування больових синдромів; надавати паліативну допомогу інкурабельним хворим; прогнозувати потенційні проблеми та запобігати їм; реалізовувати побутові, соціальні та релігійні потреби пацієнтів; навчати доглядальників особливостям догляду за тяжкохворими та агонуючими пацієнтами.</p>	<p>Забезпечувати ливі відносини з пацієнтами, проводити психотерапію, виконувати комунікативну роль між особами, які мають до даного випадку відношення</p>	<p>Вміти автономно вирішувати супутні потреби пацієнта та нести відповідальність за задоволення цих потреб</p>
<p>10. Здатність до організації надання медичної допомоги за принципом сімейної медицини</p>	<p>Знати організацію роботи ЗОЗ за принципом сімейної медицини; загальні принципи роботи сімейної медсестри; основні принципи диспансеризації, реабілітації пацієнтів та профілактики найпоширеніших захворювань у практиці сімейної медицини.</p>	<p>Вміти використовувати стандарти та нормативні документи у професійній діяльності при організації роботи центрів ПМСД, амбулаторій, відділень загальної практики сімейної медицини та наданні медичної допомоги в домашніх умовах; проводити профілактичну та протиепідемічну роботу на дільниці; пропагувати медичні та санітарно-гігієнічні знання серед населення дільниці; – брати активну участь у проведенні диспансеризації та реабілітаційних заходів при найпоширеніших захворюваннях; вести передбачену МОЗ України медичну документацію.</p>	<p>Передача інформації про здоров'язберігаючі технології, мотивація населення до їх застосування; - проведення санітарно-освітньої роботи з питань профілактичної медицини, гігієнічне навчання та виховання, пропаганда здорового способу життя; - вміння зацікавлювати пацієнтів необхідністю диспансеризації, участі в програмах МОЗ України та областей щодо реалізації медикаментозного лікування при окремих найпоширеніших захворюваннях</p>	<p>Відповідальність за своєчасність та обсяги надання первинної медико-санітарної допомоги, результати просвітницької роботи серед населення</p>

11. Здатність проводити медичну та соціальну реабілітацію з метою відновлення здоров'я населення	Знати основні методи медичної та соціальної реабілітації; аналізувати та передбачати можливості використання залишкової працездатності пацієнтів після захворювань, травм або каліцтв	Вміти виконувати окремі реабілітаційні методики для відновлення здоров'я, або використання залишкового рівня здоров'я для оволодіння доступною професією	Психологічна підтримка пацієнтів з метою відновлення їхнього психічного та фізичного здоров'я, повернення до активного життя	Здатність автономно вирішувати проблеми пацієнта з метою відновлення його життєвих сил
12. Здатність орієнтуватися у визначенні групової належності лікарських засобів, особливостях їх фармакокінетики та фармакодинаміки	Знати: - систему базових знань з фармакології та медичної рецептури; - систему базових знань з клінічної фармакології; - чинники, що спричиняють виникнення змін метаболізму внаслідок дії фармакологічних засобів, збільшенню ризику розвитку побічних явищ; - фармакокінетичні та фармакодинамічні параметри медикаментів та їх комбінацій; - особливості взаємодії лікарських засобів, корекцію небажаної дії ліків	Вміти: - розбиратись в питаннях сумісності фармакологічних препаратів; - визначати можливі прояви побічної дії та симптоми передозування медикаментів, методи їх попередження і лікування; - враховувати особливості фармакокінетики та фармакодинаміки медикаментів при компромісній функції різних органів та систем	Уміння застосовувати клінічні протоколи при реалізації плану лікування, враховуючи рекомендації лікуючого лікаря та погоджуючи свої дії з пацієнтом.	Автономно та відповідально застосовувати знання фармакодинаміки та фармакокінетики при виконанні призначень лікаря.
13. Здатність виявляти зв'язок клінічних проявів захворювань з результатами додаткових методів дослідження	Знати: клінічні прояви захворювань; дані додаткових методів досліджень при різній патології.	Вміти: - використовувати основні методи медсестринського обстеження пацієнтів різного профілю; - інтерпретувати результати додаткових методів дослідження; - обґрунтовувати призначення етіотропної, патогенетичної та симптоматичної терапії.	Дотримання етичних принципів та деонтологічних норм у спілкуванні з пацієнтами та їх оточенням з метою отримання згоди для проведення досліджень та виконання призначень лікаря	Здатність самостійно робити виважені висновки та обґрунтовані судження відповідно до результатів дослідження пацієнта

14. Здатність організувати та надавати невідкладну допомогу при різних гострих станах	Знати: - організацію медичної допомоги та особливості роботи медичної сестри у відділеннях інтенсивної терапії та реанімаційному відділенні; - надання невідкладної допомоги при різних видах гострих та термінальних станів.	Вміти: - організувати медичну допомогу у відділеннях інтенсивної терапії та реанімаційному відділенні; - надавати невідкладну допомогу при гострих та термінальних станах; - виконувати реанімаційні заходи; - застосовувати сучасні інфузійні розчини відповідно до нормативно-директивних документів МОЗ України;	Володіти навичками психотерапії в спілкуванні з пацієнтами та їх оточенням.	Швидко орієнтуватися в ситуації, диференційовано підходити до етапності надання медичної допомоги острих станах.
15. Здатність організувати та надавати невідкладну допомогу в надзвичайних ситуаціях у мирний та воєнний час	Знати: - етапи та зміст тактичної медицини; - обсяги та послідовність надання військово-медичної допомоги.	Вміти: - проводити медичне сортування поранених та потерпілих; - транспортувати пацієнтів при термінальних станах, пораненнях, травмах та ушкодженнях з місць катастроф та бойових дій; - надавати невідкладну допомогу потерпілому в залежності від суті ушкодження	Володіти навичками психотерапії в спілкуванні з пораненими та покаліченими.	Відповідальність за правильність сортування та надання оптимальної медичної допомоги пораненим та покаліченим.
16. Здатність організувати та управляти медсестринським структурним підрозділом (лідерство та менеджмент)	Знати: - роль медичної сестри - лідера в діяльності установи охорони здоров'я; - структуру управління в охороні здоров'я; - загальні основи менеджменту; - роль управління кадрами; - засади менеджменту в Україні; - роль управління в охороні здоров'я України;	Вміти: - займатись медсестринським адмініструванням; - приймати управлінські рішення, забезпечувати їх виконання на основі застосування моделей медсестринського керівництва; - забезпечувати виконання наказів та постанов з питань охорони	- Реалізація впливу на підлеглих; - передача управлінської інформації зверху до низу; - інструктаж підлеглих; - забезпечення роботи у команді.	Відповідальність за оперативність передачі управлінської інформації, ефективність впливу на підлеглих і своєчасність проведення інструктажу.

Результати навчання:

1. Проводити суб'єктивне та об'єктивне обстеження різних органів і систем пацієнта та оцінювати отримані дані (за списком 1).
2. Проводити діагностику згідно спеціалізації: виявляти та оцінювати проблеми пацієнта.
3. Планувати медсестринські втручання.
4. Здійснювати контроль за роботою молодшого медичного персоналу та станом інвентарю.

5. Здійснювати медсестринське адміністрування.
6. Забезпечувати здоровий мікроклімат в колективі.
7. Брати участь у забезпеченні спостереження за здоровим і перехворілим населенням, реабілітації та диспансерного нагляду.
8. Виконувати медичні маніпуляції з метою забезпечення санітарно-протиепідемічного режиму.
9. Належно виконувати медичні маніпуляції з метою забезпечення особистої гігієни пацієнтки.
10. Виконувати найпростіші методи фізіотерапії.
11. Координувати дії за допомогою поєднання декількох навичок для забезпечення харчування пацієнтки.
12. Належно виконувати медичні маніпуляції з метою проведення заходів щодо стабілізації функціонального стану організму.
13. Виписувати, зберігати та застосувати фармакологічні засоби
14. Вміти підготувати пацієнтку, здійснити забір і скерування біобіологічного матеріалу на лабораторне та інструментальне дослідження
15. Надавати екстрену долікарську медичну допомогу на підставі діагнозу невідкладного стану.
16. Здатність до точності при здійсненні взаємозалежних професійних функцій.
17. Планувати і проводити профілактичні та протиепідемічні заходи щодо інфекційних хвороб.
18. Організовувати та проводити навчання пацієнток та членів їхніх родин з медичних питань.
19. Проводити медико-гігієнічну пропаганду.
20. Належно вести відповідну медичну документацію

2. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Перебіг фізіологічних пологів. Спостереження та догляд за вагітними.

Причини початку пологів. Регуляція пологової діяльності. Передвісники пологів, прелімінарний період. Біологічна готовність організму до пологів.

Пологові сили, зміни в матці. Біомеханізми пологів при передньому і задньому видах потиличного передлежання. Клінічний перебіг пологів. Ведення пологів. Акушерська допомога та моніторинг стану роділлі та плода в пологах. Тепловий ланцюжок. Знеболювання пологів.

Тема 2. Невиношування вагітності

Причини мимовільного переривання вагітності в різні строки вагітності. Класифікація, клініка, діагностика, лікування і профілактика мимовільного абортів. Передчасні пологи. Перебіг передчасних пологів, особливості їх ведення. Профілактика недоношування вагітності.

Тема 3 Гестози. Спостереження та догляд за вагітними, невідкладна допомога

Сучасні уявлення про етіологію і патогенез гестозів. Ранній гестоз. Гіперсалівація. Блювота. Клініка, діагностика і лікування раннього гестозу. Класифікація пізнього гестозу. Клініка і діагностика пізнього гестозу. Сучасні методи лікування пізнього гестозу. Надання невідкладної допомоги. Роль жіночої консультації в профілактиці гестозу. Рідкі форми гестозів.

Тема 4. Патологічні пологи. Спостереження та догляд за вагітними

Тема 5. Акушерський травматизм. Акушерські кровотечі.

Травматичні ушкодження вульви, піхви, промежини. Розрив шийки матки. Розрив матки. Етіологія. Теорії виникнення розриву матки. Механізм виникнення. Класифікація. Особливості розриву матки за рубцем. Оцінка стану рубця на матці. Клінічна картина розриву матки: загрозливого, того, що почався і вже відбувся. Діагностика. Лікування і профілактика. Виворот матки. Розходження і розриви зчленувань таза. Післяпологові нориці. Етіологія, лікування, профілактика. Пологовий травматизм плода

Передлежання плаценти. Етіологія, патогенез, класифікація, клініка, діагностика. Особливості перебігу і ведення вагітності та пологів. Передчасне відшарування нормально розташованої плаценти. Етіологія, клініка, діагностика. Особливості ведення вагітності і пологів. Матка Кювелера. Маткова кровотеча в послідовому і ранньому післяпологовому періоді. Порушення процесів відшарування плаценти. Гіпотонічна кровотеча. Коагулопатична кровотеча (емболія навколоплідними водами та інші причини). Шок, термінальні стани в акушерстві. Синдром дисемінованого внутрішньосудинного згортання крові. Інтенсивна терапія і реанімація при кровотечі в акушерстві.

Тема 6. Вагітність та пологи у жінок з естрагенітальною патологією.

Вагітність і пологи при екстрагенітальних захворюваннях. Захворювання серцево-судинної системи. Захворювання крові. Ендокринні захворювання. Захворювання органів сечовидільної системи. Захворювання органів дихання. Хвороби органів травлення. Інфекційні захворювання. Вагітність при аномаліях розвитку жіночих статевих органів.

TORCH-інфекції у вагітних, клінічний перебіг, діагностика, лікування, профілактика. ВІЛ- інфекція та вагітність.

Тема 7. Післяпологові захворювання. Догляд за хворими. Принципи лікування.

Класифікація. Етіологія, патогенез. Діагностика. Сучасні принципи лікування, профілактика Мастит лактаційний, клініка, сучасна терапія. Методи пригнічення лактації.

Тема 8. Акушерські операції.

Загальні відомості про акушерські операції. Показання. Умови. Протипоказання. Підготовка. Знеболювання операцій. Інструментарій. Асептика і антисептика. Ведення післяопераційного періоду.

Операції переривання вагітності в ранні та пізні строки. Операції для підготовки пологових шляхів (перинео- та епізіотомія, амніотомія). Класичний поворот плода на ніжку. Акушерські операції у випадках тазового передлежання. Акушерські щипці. Вакуум-екстракція плода. Кесарський розтин. Оперативні втручання в послідовому та післяпологовому періоді. Ручне відокремлення плаценти, виділення посліду. Ручне та інструментальне обстеження матки після пологів. Надпихова ампутація, екстирпація матки. Перев'язка внутрішніх здухвинних артерій. Плороруйнівні операції.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Напрямок підготовки 22 «Охорона здоров'я!» (шифр і назва)	Курс за вибором	
Загальна кількість годин - 90	Спеціальність: 223 «Медсестринство» (шифр і назва)	Рік підготовки:	
		1-й	-й
		Семестр	
		2-й	-й
Годин для заочної форми навчання: аудиторних – 8 самостійної роботи студента – 82	Освітньо-кваліфікаційний рівень: «Бакалавр»	Лекції	
		2 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		6 год.	год.
		Лабораторні	
		-- год.	год.
		Самостійна робота	
		82 год.	год.
Індивідуальні завдання: --			
год.			
Вид контролю: залік			

Структура навчальної дисципліни

Назва розділів дисципліни і тем	Кількість годин			
	Форма навчання денна			
	усьо го	У тому числі		
Лекц		пр.	СРС	
Розділ дисципліни I. Акушерство				
Тема 1. Перебіг фізіологічних пологів. Спостереження та догляд за вагітними.	13	2	1	10
Тема 2. Невиношування вагітності			0,5	9
Тема 3 Гестози. Спостереження та догляд за вагітними, невідкладна допомога	10,5		0,5	10
Тема 4. Патологічні пологи. Спостереження та догляд за вагітними	10,5		0,5	10
Тема 5. Акушерський травматизм. Акушерські кровотечі.	11		1	10
Тема 6. Вагітність та пологи у жінок з естрагенітальною патологією.	9,5		0,5	9
Тема 7. Післяпологові захворювання. Догляд за хворими. Принципи лікування.	9,5		0,5	9
Тема 8. Акушерські операції.	10,5		0,5	10
Залік	6		1	5
Разом за розділом 1 : кредитів ECTS – 3,0	90	2	6	82

Теми лекцій

№	Тема	Кільк. годин
1	Перебіг фізіологічних пологів. Спостереження та догляд за вагітними.	2

Теми практичних занять

	Тема	Кільк. годин
1	Перебіг фізіологічних пологів. Спостереження та догляд за вагітними.	1
2	Невіношування вагітності	0,5
3	Гестози. Спостереження та догляд за вагітними, невідкладна допомога	0,5
4	Патологічні пологи. Спостереження та догляд за вагітними	0,5
5	Акушерський травматизм. Акушерські кровотечі.	1
6	Вагітність та пологи у жінок з естрагенітальною патологією.	0,5

7	Післяпологові захворювання. Догляд за хворими. Принципи лікування.	0,5
8	Акушерські операції.	0,5
	Залік	1
	Всього годин практичних занять	6

Самостійна робота

	Тема	Кільк. годин
1	Перебіг фізіологічних пологів. Спостереження та догляд за вагітними.	10
2	Невиношування вагітності	9
3	Гестози. Спостереження та догляд за вагітними, невідкладна допомога	10
4	Патологічні пологи. Спостереження та догляд за вагітними	10
5	Акушерський травматизм. Акушерські кровотечі.	10
6	Вагітність та пологи у жінок з естрагенітальною патологією.	9
7	Післяпологові захворювання. Догляд за хворими. Принципи лікування.	9
8	Акушерські операції.	10
9	Залік	5
	Всього годин самостійної роботи	82

7. Завдання для самостійної роботи

Підготовка до практичних занять. Опрацювання матеріалу за опорним конспектом. Робота з допоміжною літературою. Пошукова та аналітична робота.

8. Політика викладача (кафедри)

Академічні очікування від студентів/-ок

Вимоги до курсу

Очікується, що студенти та студентки відвідуватимуть всі лекційні та практичні заняття. Якщо вони пропустили заняття, необхідно відпрацювати його (згідно графіку на інформаційному стенді кафедри)

Письмові та домашні завдання треба виконувати повністю та вчасно, якщо у студентів/-ок виникають запитання, можна звернутися до викладача особисто або за електронною поштою, яку викладач/-ка надасть на першому практичному занятті.

Під час лекційного заняття студентам та студенткам рекомендовано вести конспект заняття та зберігати достатній рівень тиші. Ставити питання до лектора/-ки – це абсолютно нормально.

Практичні заняття

При проведенні практичних занять біля ліжка хворої, в пологовій залі, операційній студенти/ -ки повинні дотримуватися правил медичної етики та деонтології. Мати відповідну форму одягу та результати медичного обстеження.

Активна участь під час обговорення в аудиторії, студенти/-ки мають бути готовими детально розбиратися в матеріалі, ставити запитання, висловлювати свою точку зору, дискутувати. Під час дискусії важливі:

- повага до колег,
- толерантність до інших та їхнього досвіду,
- сприйнятливність та неупередженість,

- здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента/-ки,
- ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів,
- я-висловлювання, коли людина уникає непотрібних узагальнювань, описує свої почуття і формулює свої побажання з опорою на власні думки і емоції,
- обов'язкове знайомство з першоджерелами.

Вітається творчий підхід у різних його проявах. Від студентів/-ок очікується зацікавленість участю у міських, всеукраїнських та міжнародних конференціях, конкурсах та інших заходах з предметного профілю.

9. Охорона праці

На першому занятті з курсу буде роз'яснено основні принципи охорони праці шляхом проведення відповідного інструктажу. Очікується, що кожен та кожна повинні знати, де найближчий до аудиторії евакуаційний вихід, де знаходиться вогнегасник, як їм користуватися тощо.

10. Поведінка в аудиторії

Основні «так» та «ні»

Студентству важливо дотримуватися правил належної поведінки в університеті. Ці правила є загальними для всіх, вони стосуються також і всього професорсько-викладацького складу та співробітників/-ць, і принципово не відрізняються від загальноприйнятих норм.

Під час занять дозволяється:

- залишати аудиторію на короткий час за потреби та за дозволом викладача;
- пити безалкогольні напої;
- фотографувати слайди презентацій;
- брати активну участь у ході заняття (див. Академічні очікування від студенток/-ів).

заборонено:

- їсти (за виключенням осіб, особливий медичний стан яких потребує іншого – в цьому випадку необхідне медичне підтвердження);
- палити, вживати алкогольні і навіть слабоалкогольні напої або наркотичні засоби;
- нецензурно висловлюватися або вживати слова, які ображають честь і гідність колег та професорсько-викладацького складу;
- грати в азартні ігри;
- наносити шкоду матеріально-технічній базі університету (псувати інвентар, обладнання; меблі, стіни, підлоги, засмічувати приміщення і території);
- галасувати, кричати або прослуховувати гучну музику в аудиторіях і навіть у коридорах під час занять.

11. Плагіат та академічна доброчесність

Кафедра акушерства та гінекології №2 підтримує нульову толерантність до плагіату. Від студентів та студенток очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність в академічному письмі. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук.

Методи навчання

Лекції з використанням мультимедійних технологій.

Презентації студентів під час лекцій.

Практичні заняття:

- усне опитування;
- дискусії з різних проблем;
- рольові та ділові ігри;
- кейс-методи;
- відпрацювання практичних навичок;
- **Індивідуальні завдання**
-
- Підготовка презентацій, які мають проблемний характер.
- Презентації під час лекції
- Участь у студентських наукових конференціях, круглих столах.
-

Методи контролю

Залік.

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу

Проводиться відповідно до «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності студентів...»

Таблиця 1

Перерахунок середньої оцінки за поточну діяльність у багатобальну шкалу (для дисциплін, що завершуються заліком)

4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала	4-бальна шкала	200-бальна шкала
5	200	4.22-4,23	169	3.45-3,46	138
4.97-4,99	199	4.19-4,21	168	3.42-3,44	137
4.95-4,96	198	4.17-4,18	167	3.4-3,41	136
4.92-4,94	197	4.14-4,16	166	3.37-3,39	135
4.9-4,91	196	4.12-4,13	165	3.35-3,36	134
4.87-4,89	195	4.09-4,11	164	3.32-3,34	133
4.85-4,86	194	4.07-4,08	163	3.3-3,31	132
4.82-4,84	193	4.04-4,06	162	3.27-3,29	131
4.8-4,81	192	4.02-4,03	161	3.25-3,26	130
4.77-4,79	191	3.99-4,01	160	3.22-3,24	129
4.75-4,76	190	3.97-3,98	159	3.2-3,21	128
4.72-4,74	189	3.94-3,96	158	3.17-3,19	127
4.7-4,71	188	3.92-3,93	157	3.15-3,16	126
4.67-4,69	187	3.89-3,91	156	3.12-3,14	125
4.65-4,66	186	3.87-3,88	155	3.1-3,11	124
4.62-4,64	185	3.84-3,86	154	3.07-3,09	123
4.6-4,61	184	3.82-3,83	153	3.05-3,06	122
4.57-4,59	183	3.79-3,81	152	3.02-3,04	121
4.54-4,56	182	3.77-3,78	151	3-3,01	120
4.52-4,53	181	3.74-3,76	150	Менше 3	Недостатньо
4.5-4,51	180	3.72-3,73	149		
4.47-4,49	179	3.7-3,71	148		
4.45-4,46	178	3.67-3,69	147		

4.42-4,44	177	3.65-3,66	146
4.4-4,41	176	3.62-3,64	145
4.37-4,39	175	3.6-3,61	144
4.35-4,36	174	3.57-3,59	143
4.32-4,34	173	3.55-3,56	142
4.3-4,31	172	3.52-3,54	141
4,27-4,29	171	3.5-3,51	140
4.24-4,26	170	3.47-3,49	139

Таблиця 2.

Оцінювання теоретичних знань, якщо практичні навички оцінюються за критеріями «виконав», «не виконав»

Кількість питань	«5»	«4»	«3»	Усна відповідь за білетами, які включають теоретичну частину дисципліни	За кожну відповідь студент одержує від 10 до 16 балів, що відповідає: «5» - 16 балів; «4» - 13 балів; «3» - 10 балів.
1	16	13	10		
2	16	13	10		
3	16	13	10		
4	16	13	10		
5	16	13	10		
	80	65	50		

Таблиця 3.

Відповідність оцінок за 200 бальною шкалою, чотирибальною (національною) шкалою та шкалою ECTS

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною (національною) шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре
130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

Залік

Залік для дисциплін, вивчення яких завершено – проводиться викладачем академічної групи на останньому занятті з дисципліни та передбачає врахування ПНД та перевірку засвоєння усіх тем з дисципліни. Оцінка визначається у балах від 120 до 200.

Методичне забезпечення

- Програма навчальної дисципліни;
- Плани лекцій, практичних занять та самостійної роботи студентів;
- Тези лекцій з дисципліни;
- Методичні розробки для викладача;
- Методичні вказівки до практичних занять для студентів;
- Методичні матеріали, що забезпечують самостійну роботу студентів;
- Тестові та контрольні завдання до практичних занять;
- Питання та завдання до контролю засвоєння розділу;

- Перелік питань до заліку, завдання для перевірки практичних навичок під час диф. заліку.
- Мультимедійні презентації.
- Навчальні фільми.
- Акушерські фантоми.
- Таблиці.

Рекомендована література.

Базова

1. Акушерство / За ред. академіка НАН України, професора В.І. Грищенка, професора М.О.Щербини. – Київ, Медицина, 2009. – 410 с
2. Запорожан В.М., Цегельський М.Р., Рожковська Н.М. Акушерство і гінекологія: Підручник : у 2-х томах. Т.1. – Одеса: Одес.держ.мед.ун-т, 2005. – 472 с.
3. Запорожан В.М., Цегельський М.Р., Рожковська Н.М. Акушерство і гінекологія: Підручник : у 2-х томах. Т.2. – Одеса: Одес.держ.мед.ун-т, 2005. – 420 с.
4. Акушерство і гінекологія / за редакцією / За ред. академіка НАН України, професора В.І. Грищенка, професора М.О.Щербини. Книга I Акушерство. – Київ, Медицина, 201

Допоміжна

1. Гуркин Ю.А., Л.А.Сулопаров, Е.А.Островская Основы ювенильного акушерства. – Санкт-Петербург: Фолиант, 2001. – 352
2. Основы рационального применения лекарств и фармацевтической опеки в акушерско-гинекологической практике / Под ред.. И.А.Зупанца, О.В.Грищенко. – Харьков: Золотые страницы, 2003. – 304 с.
3. Акушерство і гінекологія: Підруч. для сімейних лікарів: В 2т. / Мазорчук Б.Ф., Жученко П.Г.. – К.: Видавничий центр «Просвіта», 2005. – 448 с.
4. Медведь В.И. введение в клинику экстрагенитальной патологии беременных. – 2-е изд., исправл. – К.: Гидромакс, 2007. – 168 с.
5. Сенчук А.Я., Чермак І.І., Яроцький М.Є. Гінекологія. Посібник для поза аудиторного вивчення. / За ред.. проф.. А.Я.Сенчука. – Ніжин, видавництво ТОВ «Гідромакс», 2009. – 276 с.
6. Сенчук А.Я., Чермак І.І., Яроцький М.Є. Акушерство. Навчальне видання. / За ред.. проф.. А.Я.Сенчука. – Ніжин, видавництво ТОВ «Гідромакс», 2009. – 152 с. с.
7. Руководство по неотложной хирургии органов брюшной полости: Учебное пособие / В.В.Бойко, И.А.Криворучко, В.Н.Лесовой и др./ Харьков – Черновцы «Чернівецька обласна друкарня», 2009. – 510 с.
8. Паращук Ю.С., Каліновська О.І., Паращук В.Ю. Бесплодность у шлюбі: Навчальний посібник. – Харків: ХНМУ, 2014. – 126 с.

Інформаційні ресурси

Всеукраїнська електронна бібліотека <http://youalib.com/медицина/акушерство-та-гінекологія>
 Підручники з медицини <http://www.ex.ua/74367524>
 Репозитарій ХНМУ <http://repo.knmu.edu.ua>
 Офіційний сайт центру тестування <https://testkrok.org.ua/>
 Зав. кафедри
 акушерства та гінекології №2,
 д.мед.н, професор

В.В.Лазуренко

